

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

El 2007, els mercats financers han registrat importants turbulències que tenen l'origen en l'augment de la morositat de les hipoteques d'alt risc (*subprime*) als Estats Units, que es varen fer visibles a partir de l'11 d'agost. El finançament d'aquest tipus d'hipoteques a través de productes estructurats complexos que diversifiquen el risc entre molts agents però que en fan molt complicada la valoració ha propiciat que l'episodi es propagui a altres mercats financers i tingui una dimensió internacional.

Amb referència a Espanya i a les Balears, cal esmentar que els processos de titulació d'actius difereixen en gran manera dels que s'han dut a terme en altres països; diversos són els motius que expliquen aquestes diferències. D'una banda, perquè les entitats financeres que operen a Espanya i a les Balears han desenvolupat estructures de titulació relativament senzilles, al mateix temps que no han vist aquesta pràctica com un negoci per si mateixes, i no hi havia incentius per atorgar crèdits en condicions menys exigents. D'altra banda, perquè la qualitat dels actius hipotecaris titulitzats és relativament més elevada (com ho prova que la morositat creditícia va augmentar durant l'any 2007 de mitjana un 1%, percentatge bastant reduït, especialment si es compara amb el mercat dels EUA, que va superar el 20% en el mercat *subprime*, i al voltant del 6% en el cas de les hipoteques de qualitat intermèdia). I, finalment, cal indicar que les provisions disponibles per al sistema bancari espanyol tripliquen, en la majoria de situacions, les possibles fallides.

No obstant això, les turbulències financeres internacionals han generat a les institucions financeres que operen a les Balears i a Espanya un escenari d'incertesa que ha derivat en una forta contractació del crèdit, com a conseqüència de la manca de confiança i credibilitat entre les institucions bancàries. A més, aquesta crisi de liquiditat s'ha vist agreujada per l'alentiment palès en el sector de la construcció i de les activitats immobiliàries, que fins ara s'havien constituït com a sectors bàsics i explicatius, en gran manera, del creixement balear dels darrers anys.

En aquest context, l'endeutament a les Balears s'ha incrementat de manera considerable, i la nostra s'ha configurat com la comunitat autònoma espanyola on les entitats bancàries que hi operen han registrat un major volum de crèdits (42.406 milions d'euros) en proporció als dipòsits (18.132 milions d'euros).

D'altra banda, les dades conclouen que les entitats bancàries operatives a les Balears segueixen registrant avanços en la productivitat de l'oficina bancària a les Illes, si bé mantenen un menor grau de productivitat que en l'àmbit nacional.

11.1.

INTRODUCCIÓ

L'esclat de la crisi de les hipoteques de baixa qualitat, les anomenades hipoteques *subprime*, l'agost de 2007, ha posat de manifest la importància i rellevància que tenen les institucions financeres sobre el conjunt de l'economia i la societat, en un entorn globalitzat com l'actual.

Si bé és cert que la crisi s'inicia en un producte financer signat als Estats Units que havia estat col·locat durant la darrera dècada, la sofisticació dels mecanismes financers va permetre'n títol en productes que treballen en els mercats internacionals, fet que explica que les conseqüències de la crisi s'hagin amplifecat i traslladat a altres indrets del món.

La incertesa financera originada al mercat hipotecari nord-americà ha conduït a una situació vulnerable per al conjunt dels sistemes bancaris internacionals. En el cas concret d'Espanya i de les Balears, si bé certament les institucions financeres que operen en aquest marc presenten una fortalesa relativa respecte als seus homòlegs d'altres països (com ho demostra la relativa baixa morositat o l'àmplia cobertura dels crèdits dubtosos amb provisions acumulats durant anys de bonança), l'elevada incertesa generada ha fomentat la manca de confiança i credibilitat, i ha provocat tensions de liquiditat. Aquesta situació

s'ha vist agreujada per la desacceleració en el sector immobiliari, i aquesta realitat ha afectat de manera important les Balears, atès que el sector de la construcció i de les activitats immobiliàries s'ha configurat com un sector econòmic bàsic i explicatiu, en gran manera, del creixement econòmic de les Illes els darrers anys.

En aquest context, resulta important aproximar-se a la realitat de les principals institucions financeres, objectiu d'aquest apartat.

Amb aquest propòsit, partint de la idea que a les Balears —com succeeix en el conjunt de l'Estat espanyol i en molts d'altres països desenvolupats— les llars i les petites i mitjanes empreses mostren una elevada dependència del finançament bancari, s'analitzarà, en primer lloc, quin ha estat el comportament d'aquestes entitats durant 2007. Cal esmentar que les petites i mitjanes empreses de les Illes Balears disposen, a més, de la Societat de Garantia Recíproca (ISBA), que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables, institució estudiada en aquest capítol. Finalment, és necessari fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari, en general, i també estudiar quin ha estat el comportament concret de les empreses vinculades d'una manera directa a les Balears, en particular.

11.2.

LES ENTITATS BANCÀRIES

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Balears, en el primer apartat ens detindrem a analitzar-les.

Aspectes com la dimensió i l'evolució de la xarxa d'oficines, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques) i del passiu (dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2007, seran objecte d'estudi.

11.2.1. LA DIMENSÍO DE LA XARXA D'OFICINES

El nombre d'oficines operatives a les Balears, al final de 2007, va ser de 1.241 (42 oficines més que les registrades l'any anterior), xifra que representa el 2% del total d'oficines que operen en l'àmbit espanyol. (Vegeu el quadre I-72.)

Aquestes xifres palesen com, a pesar que les entitats bancàries han introduït noves estratègies que fan ús de les noves tecnologies per guanyar quota, en un mercat altament competitiu com és el financer, l'oficina bancària continua sent un element estratègic clau per aconseguir aquest objectiu. En altres paraules, les institucions financeres espanyoles han apostat per considerar que l'oficina bancària és el lloc on l'entitat es relaciona amb el client i el mitjà utilitzat per comercialitzar, majoritàriament, els productes financers.

L'anàlisi per tipus d'entitat de dipòsit conclou que l'any 2007 les caixes d'estalvis han estat les institucions que han apostat més fermament per l'aplicació d'una banca relacional (enfocada al client), mitjançant l'expansió geogràfica, i són les entitats bancàries amb més presència física a la major part de les comunitats autònomes. Aquesta realitat és present tant a les Balears com al conjunt d'Espanya; així,

en el cas de l'arxipèlag balear, durant el 2007, s'han obert 21 noves oficines que pertanyen al grup de caixes d'estalvis, mentre que els bancs, en el mateix període, han obert 18 noves oficines. Aquesta anàlisi per al conjunt de l'Estat espanyol mostra, igualment, que les caixes d'estalvis han més que doblat el nombre d'oficines operatives (en 1.173), cosa que no han fet els bancs (446). Les cooperatives de crèdit també s'han adherit a aquesta estratègia i el 2007 han augmentat obert 3 oficines a les Balears i en 181 a Espanya.

Aquest major protagonisme de les caixes d'estalvis, en el nombre d'oficines, s'ha traduït en el fet que a les Balears, l'any 2007, com ha estat habitual els anys anteriors, són les entitats financeres les que mantenen una quota del 52,14%, davant dels seus competidors més directes, els bancs (amb el 45,53%), mentre que les cooperatives tan sols representen el 2,34%. La mateixa anàlisi feta a escala de l'Estat espanyol evidencia que aquesta major presència física d'oficines de les caixes és encara més accentuada; així, les caixes tenen el 54,54% del total d'oficines bancàries que operen a Espanya, mentre que els bancs mantenen el 34,47% i les cooperatives de crèdit el restant 10,99%. (Vegeu el gràfic A I-17.)

El quocient entre el nombre d'oficines que pertanyen a caixes d'estalvis en relació amb les que corresponen a bancs és un indicador alternatiu que permet analitzar, d'una manera senzilla, la importància relativa de les caixes respecte als bancs, quant a la variable nombre d'oficines. Si aquesta ràtio, coneguda com l'índex de simetria espacial (IS), presenta un valor unitari, indica que hi ha una simetria en el mercat

analitzat, en el sentit que ambdues institucions financeres (caixes d'estalvis i bancs) tenen el 50% de les oficines bancàries. En canvi, en cas que la participació de les caixes sigui superior (inferior) a la dels bancs, l'índex presenta un valor superior (inferior) a la unitat. A les Balears, com succeeix a la resta de comunitats autònomes espanyoles, excepte a Astúries (amb el valor de 0,83) i Galícia (amb el valor de 0,98), l'índex presenta un valor superior a la unitat (1,14), fet que evidencia el predomini de les caixes davant dels bancs, en relació amb el nombre d'oficines. Una anàlisi comparativa amb les dades de tres anys enrere mostra una clara tendència a l'increment d'aquest índex de simetria espacial en totes les comunitats autònomes espanyoles. En el cas concret de les Balears, la ràtio ha passat de tenir un valor d'1,11 el 2004 a un valor d'1,14, i en el conjunt d'Espanya s'ha passat de l'1,52 a l'1,58; aquestes dades no fan sinó confirmar que els darrers anys són les caixes d'estalvis les institucions que aposten per reforçar els vincles amb els clients mitjançant la banca relacional, amb una extensa xarxa d'oficines que fa possible una relació directa amb el client a llarg termini, de la qual es beneficia tant l'entitat —en tant que li permet tenir informació acurada i exhaustiva sobre els clients amb vista a la seva planificació de finançament— com el client, que pot beneficiar-se de serveis i preus més convenients, i d'un tractament més personal. (Vegeu el gràfic A I-18.)

11.2.2. EL SERVEI BANCARI

A més de conèixer el nombre d'oficines operatives, resulta igualment interessant

tenir informació sobre el grau de cobertura bancària, recollida per la ràtio «oficina/població». Les xifres palesen que a les Balears el grau de bancarització és més alt (amb 120 oficines per cada 100 mil habitants) que a l'Estat espanyol (100 oficines per cada 100 mil habitants). (Vegeu el gràfic A I-19.)

La comparativa entre la cobertura bancària en el període 2004-2007 mostra que la tendència és l'increment. Aquesta tendència és més marcada en el conjunt d'Espanya que a les Balears; així, a les Illes en tres anys la ràtio s'ha incrementat en una oficina més per cada cent mil habitants, mentre que a Espanya aquest increment ha estat una mica més accelerat, atès que per al mateix període la proporció ha augmentat en 7 oficines per 100 mil habitants.

L'anàlisi territorial de la ràtio conclou que aquesta tendència a augmentar el nombre d'oficines per habitant és present a totes les comunitats autònomes, no obstant això, s'aprecien notables diferències en el grau de bancarització. El 2007, les Illes Balears (120) són, després de La Rioja (156), Aragó (138) i Castella i Lleó (124), la comunitat amb un grau de servei bancari, utilitzant com a variable aproximada la ràtio oficina/població, més alt. Diversos aspectes, com el model de distribució de la població en el territori, el caràcter rural o urbà del territori, com també la mateixa configuració institucional o les condicions competitives del sector bancari, determinen, entre d'altres, aquestes diferències. (Vegeu el gràfic A I-20.)

Cal esmentar que, si bé el nombre d'oficines per habitant és una variable rellevant per avaluar el grau de cobertura bancària, a mesura que la població augmenti les operacions a través d'altres modalitats de banca que no requereixen tanta presencialitat, com la banca en línia o la utilització de caixers automàtics, les oficines deixaran de ser una variable clau i determinant de la competitivitat i el servei bancari. Per això, tal com assenyalen els informes anuals publicats per les diferents institucions financeres, les entitats bancàries fan esforços importants per incorporar les novetats tecnològiques que els permetin també operar a través dels nous canals i, així, donar un servei bancari més ampli als clients.

11.2.3. EL CRÈDIT DELS BANCS, LES CAIXES D'ESTALVIS I LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

A les Illes Balears, el crèdit total concedit per les entitats de dipòsit el 2007 va ser de 42.406 milions d'euros, xifra que representa el 2,4% del crèdit concedit pel total de les entitats bancàries a Espanya. Cal destacar que el progressiu augment del cost de finançament, a causa de la política monetària de caire restrictiu aplicada pel BCE, no s'ha deixat notar tant com caldria esperar en el deute balear.

En efecte, el BCE, d'acord amb el seu discurs bel·ligerant contra els riscos inflacionistes, ha practicat una política monetària de signe contractiu, amb la corresponent pujada del tipus d'interès, que ha situat el tipus d'interès de referència a final de 2007 (els de les operacions principals de

finançament) en el 4%, mig punt percentual per sobre de l'existent a principi de l'any. En certa manera, l'autoritat monetària europea sembla que s'alinea més directament amb les tesis que els problemes de liquiditat, originats al mercat hipotecari, s'han de contrarestar atorgant facilitats de crèdit, i no amb reduccions dels tipus, que incrementen els riscos inflacionistes. És una política totalment diferent de la seguida pel seu homòleg nord-americà, que es va concretar en tres baixes per un total d'un punt percentual.

En aquest context de política monetària, juntament amb la confiança en els mercats interbancaris, els tipus d'interès del mercat interbancari determinants del mercat creditici han seguit una tendència ascendent. Així, l'evolució de l'EONIA (operacions interbancàries a un dia), que mantenia un tipus relativament clavat en el 4,1% abans de l'esclat de la crisi de liquiditat, va passar a un escenari de fortes oscil·lacions, amb cotitzacions que s'han mogut entre el 4,6% i el 3,5% d'un dia a l'altre. De manera semblant s'han comportat la resta de tipus interbancaris, com l'euríbor a dotze mesos, que va culminar al desembre una trajectòria d'alces. Aquest tipus d'interès, utilitzat àmpliament com a referència en molts contractes crediticis, va repuntar fins al 4,79% de mitjana mensual i va assolir la cota més alta des del desembre de l'any 2000. D'aquesta manera, va registrar un augment de 0,87 punts percentuals en relació amb un any abans. (Vegeu el gràfic A I-21.)

No obstant això, i a pesar d'aquesta pujada en el tipus de referència en la majoria

de préstecs, una anàlisi temporal mostra que el crèdit bancari atorgat va augmentar el 2007 en el 17,3% a les Balears respecte a l'any anterior, i en el 16,8% a Espanya. Així, i encara que aquests percentatges són inferiors als registrats el 2006 —que varen ser del 21,92% i del 25,35% respectivament—, es pot considerar que la pujada de tipus no ha marcat el 2007 una clara desaceleració del volum de crèdits atorgats. El fet que encara no es tingués un coneixement acurat d'allò que implicava la crisi originada en el mercat hipotecari dels Estats Units d'Amèrica sobre el conjunt de l'economia balear i espanyola, contribueix a explicar aquestes xifres.

Una manera alternativa de mesurar la importància que té la concessió de crèdits per a la societat de les Illes és a través del valor dels crèdits concedits per habitant, que a les Balears va ser de 41,14 milers d'euros per habitant l'any 2007, quantitat que supera en 2,94 milers d'euros la xifra que correspon a la mitjana espanyola per al mateix període de temps, i en 11,14 milers d'euros la registrada a les Balears durant el 2006.

D'acord amb les dades del Banc d'Espanya, els principals receptors d'aquest volum de crèdit a les Balears varen ser les empreses i les famílies (el 95,85%), mentre que les administracions públiques varen rebre una quantia més aviat petita d'aquest volum, almenys en termes relatius (el 4,15%), percentatges que són bastant semblants als registrats a l'Estat, del 97,76% i del 2,24% respectivament. (Vegeu el gràfic A I-22.)

Una anàlisi que reculli les operacions creditícies per tipus d'entitat palesa que les caixes mantenen una activitat creditícia superior en l'àmbit de les Balears a la d'Espanya. Així, la quota quant a la concessió de crèdits va ser del 52,38% per a les caixes d'estalvis, davant del 48,96% d'Espanya; els bancs, per la seva banda, tenen a les Balears una quota (del 46,38%) molt semblant a la que mantenen els que operen en el conjunt d'Espanya (del 45,76%); mentre que les cooperatives de crèdit tenen un paper molt residual en la concessió dels crèdits, ja que només varen canalitzar l'1,24% del total de crèdits, xifra notablement inferior a la registrada en les cooperatives per al conjunt d'Espanya (que va ser del 5,28%). (Vegeu el gràfic A I-23.)

En el context financer internacional, resulta d'interès fer palès que la taxa de morositat del conjunt d'entitats bancàries va continuar pujant suaument fins a col·locar-se en el 0,91%. Aquesta taxa representa menys de dues dècimes d'increment sobre el nivell del final de 2006 i és relativament reduïda. A més a més, les entitats financeres espanyoles disposen d'àmplies provisions per afrontar el previsible augment de la dubtositat.

11.2.3.1. Els efectes de comerç impagats

En el conjunt de 2007, el nombre d'efectes vençuts impagats a les Balears va ser de 43.600, xifra que suposa el 4,13% del nombre d'efectes vençuts per a aquest període de temps, percentatge notablement alt en el conjunt de l'Estat espanyol (del 3,75%). (Vegeu el quadre A I-73.)

D'acord amb la mateixa font informativa, l'Institut Nacional d'Estadística, cal remarcar que l'import dels efectes vençuts impagats va pujar a 163.571,65 milers d'euros el 2007, quantitat que representa que el 4,17% de l'import dels efectes comercials que ja han vençut durant 2007 —i que, per tant, les entitats han rebut en gestió de cobrament de clients— han resultat impagats, i s'ha superat considerablement el percentatge mitjà registrat per al conjunt d'Espanya (del 2,99%).

Cal destacar que el 2007 les Balears són la comunitat autònoma on l'import mitjà de l'efecte de comerç impagat, per al conjunt de les entitats bancàries, és, després de les Illes Canàries (4.534 euros), el més alt d'Espanya, amb un valor de 3.751,64 euros, i supera la mitjana espanyola en 1.451,88 euros. (Vegeu el gràfic A I-24.)

L'important increment en l'import mitjà de l'efecte de comerç impagat, que va passar de 2.725,76 euros el 2006 a 3.751,64 euros el 2007, deixa entreveure com la crisi financerera i la desacceleració de l'economia tenen un efecte sobre aquest.

11.2.3.2. El mercat hipotecari

El 2007, d'acord amb les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, el nombre total d'hipoteques sobre finques rústiques i urbanes es va reduir el 3,87% respecte a l'any anterior, de manera que es va situar en 54.725 garanties hipotecàries, mentre que en termes monetaris el capital prestat fent ús d'aquesta figura va ser de 10.169 milions d'euros -759,79 milions d'euros més que l'any 2006, cosa que representa un augment del 8,08%. D'aquesta mane-

ra, per al conjunt de l'any 2007, la quantia mitjana hipotecada va ser superior a 185.000 euros, 36.813 euros més que la mitjana registrada a Espanya. (Vegeu el quadre A I-74.)

Pel que fa a la distribució geogràfica de les hipoteques, resulta d'interès comentar que el 2007 les Illes Balears varen ser, després de València —que va arribar a 5.394,65 hipoteques per cada cent mil habitants—, la comunitat autònoma amb més hipoteques constituïdes per habitant, amb un total de 5.309 hipoteques per cada cent mil habitants; xifra que contrasta amb les de Ceuta i Melilla (2.102) i de Galícia (2.432), les menors del conjunt d'autonomies espanyoles (vegeu el gràfic A I-25).

Per altra banda, el 2007 a les Balears l'import mitjà per habitant va arribar a situar-se en el valor de 9.866,67346 euros per habitant, 3.268,22 euros més que el que correspon de mitjana a cada habitant a Espanya. Si es pren en consideració que la major part de les hipoteques, aproximadament el 98%, es varen constituir utilitzant el tipus d'interès variable referenciat a l'euríbor, és fàcil afirmar que les pujades de tipus d'interès a l'àrea euro acordades pel Consell de Govern del BCE han tingut una especial incidència sobre el conjunt de la societat de les Balears, atès que aquesta comunitat es caracteritza per un elevat grau quant al nombre d'hipoteques i al seu import. Les dades també deixen entreveure com aquelles comunitats autònomes on el sector de la construcció ha tingut un major protagonisme els darrers anys, com és el cas de la Comunitat Valenciana, les Balears i Múrcia, són també les regions més dinàmiques en el mercat hipotecari.

La majoria de les garanties hipotecàries constituïdes a les Balears varen ser sobre finques urbanes (amb el 95,28%), com la major quantia es va destinar al finançament d'aquesta modalitat de finca (amb el 91,74%). (Vegeu el gràfic A I-26.)

Una anàlisi més detallada indica que, d'aquestes, la major part, el 65,93%, de les hipoteques urbanes subscrites varen ser sobre els habitatges, amb un total de 34.377, per un import de 5.951,321 milions d'euros. Per ordre d'importància, quant a l'import, les segueixen les hipoteques destinades a finançar la compra d'oficines i garatges (amb el 25,4%) i de solars (amb el 10,8%).

Per entitats, al llarg de 2007 les caixes d'estalvis que operen a les Balears varen protagonitzar un paper molt important, tant en el nombre d'hipoteques concedides (el 55,49%) com en l'import (el 57,11%), i al mateix temps són les úniques entitats que han experimentat un creixement tant en el nombre d'hipoteques concedides (2,36%) com en l'import (14,19%) respecte a l'any anterior. Les segueixen, en ordre d'importància, els bancs, els quals representen el 37,87% del total d'hipoteques i el 37,99% de l'import concedit el 2007; cal esmentar, no obstant això, que si bé els bancs varen augmentar la quantitat prestada (en el 13,37%), no ho varen fer en el nombre d'hipoteques, que es va reduir el 2,04%. Les 3.634 garanties restants, per un import de 499 milions d'euros, foren concedides per altres entitats, que varen reduir la seva participació respecte a l'any anterior, tant en el nombre d'hipote-

ques concedides (40,46%) com en l'import (45,52%). (Vegeu el gràfic A I-27.)

L'anàlisi detallada de l'estructura del nombre i de l'import de les hipoteques concedides per cada tipus d'entitat és bastant semblant a la ja esmentada: més del 90%, tant en nombre com en import, es varen subscriure sobre finques urbanes, davant de les rústiques.

11.2.4. ELS DIPÒSITS EN ELS BANCOS, EN LES CAIXES D'ESTALVIS I EN LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

El conjunt de dipòsits a les Balears mantinguts en bancs, caixes d'estalvis i cooperatives de crèdit que operen a les Balears va ser de 18.132 milions d'euros, xifra que representa l'1% del total dels dipòsits bancaris del sistema financer espanyol.

Cal destacar que el 2007, arran de la crisi financera iniciada als EUA juntament amb la crisi de confiança en els mercats interbancaris, es va originar una manca de liquiditat que ha tingut efectes en el mercat de dipòsits. Així les coses i ateses les dificultats de finançament de les entitats financeres als mercats de capitals, les entitats bancàries el 2007 varen impulsar l'ampliació d'altres vies per al finançament dels crèdits concedits. A part de l'emissió de pagarés, títols a curt termini, es va animar la competència en la captació de dipòsits bancaris. D'aquesta manera, el tipus d'interès dels dipòsits a termini de les famílies es va enfilars fins al 4,3% al desembre, més d'un punt per sobre del nivell de desembre de 2006.

No obstant això, i a pesar que les institucions bancàries varen augmentar la remuneració dels dipòsits de manera considerable, el volum captat pel conjunt de les entitats bancàries en concepte de dipòsits va créixer a un ritme molt inferior al registrat en anys anteriors. Així, el volum dels dipòsits aconseguit pel conjunt d'entitats bancàries el 2007 va augmentar a una taxa del 7% a les Balears, i de l'11% al conjunt d'Espanya, uns registres molt per sota dels corresponents a 2006: en el cas de les Balears, del 15%.

Amb aquestes dades es pot arribar a la conclusió que l'estalvi financer mitjà per persona, que ve donat aproximadament per la ràtio import de dipòsits/habitant, va ser el 2007 notablement inferior a les Balears (amb un valor de 17,59 milers d'euros per habitant) que l'existent al conjunt d'Espanya (que va ser de 23,97 milers d'euros per habitant per al mateix període de temps).

De l'anàlisi per tipus de dipositant cal assenyalar que, a les Balears, el sector privat ha realitzat el 96,63% dels dipòsits totals, mentre que el sector públic tan sols va aportar-ne el 3,37%. A Espanya, l'aportació del sector públic va ser un poc superior (del 6,86%). (Vegeu el gràfic A I-28.)

Un estudi més detallat dels dipòsits en «altres sectors residents», amb les dades que ofereix el Banc d'Espanya, permet diferenciar, sobre la base de la rendibilitat i la liquiditat, entre dipòsits a la vista, d'estalvi i a termini —s'entén que el dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista, mentre que el més rendible sol ser el dipòsit a termini. La major part dels dipòsits consti-

tuits el 2007 varen ser a termini, amb un pes del 31,98% per a les Balears, i del 35,14% per al conjunt d'Espanya. La resta de dipòsits es va materialitzar preferentment en dipòsits a la vista, tant a les Illes (25,11%) com a Espanya (25,47%).

La distribució dels dipòsits en les diferents entitats bancàries evidencia com el 2007 a les Balears les caixes d'estalvis continuen encapçalant la posició de lideratge en la captació de dipòsits; així, la seva quota de mercat en aquest segment d'activitat (del 64,52%) va ser notablement superior a la dels bancs (33,86%) i a la de les cooperatives de crèdit (1,62%). Aquest «patró» també es va manifestar a l'Estat espanyol, encara que d'una manera menys accentuada. (Vegeu el gràfic A I-29.)

11.2.5. EL FLUX FINANCER DE LES BALEARS

La canalització de recursos financers des de l'estalvi cap a la inversió és una de les principals funcions que tenen atribuïdes les entitats financeres; funció que sol fer-se mitjançant l'emissió de dipòsits i la concessió de crèdits. La diferència entre els crèdits nets totals i els dipòsits nets totals recull així el saldo net de la intermediació financera. A les Balears, aquest saldo ha anat augmentant amb el pas dels anys; així, mentre que aquest saldo era el 2003 de 7.431 milions d'euros, quatre anys més tard, el 2007, s'ha més que triplicat, i s'ha situat en 24.274 milions d'euros, de manera que evidencia la situació deutora neta de la comunitat insular. Aquesta característica es manifesta de manera generalitzada en totes les comunitats

autònomes espanyoles, de manera que per primera vegada totes mostren un valor positiu. Aquesta realitat ha obligat les entitats financeres a gestionar eficientment els seus recursos de liquiditat per poder atendre aquesta demanda creixent dels crèdits, especialment de naturalesa hipotecària. En particular, els bancs, les caixes i les cooperatives han cercat liquiditat en el mercat interbancari o a través de les cessions temporals d'actius o de la titulació dels crèdits i el finançament procedent de l'exterior, o intentant fer atractius els dipòsits oferint una alta remuneració. No obstant això, els darrers mesos de l'any la situació s'ha anat complicant, com a conseqüència de la crisi de confiança a la qual s'enfronten els mercants financers.

En termes relatius, una manera alternativa d'evidenciar el signe i la magnitud de la necessitat (o capacitat) de finançament és a través de l'anàlisi de la ràtio crèdits/dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta valors superiors (o inferiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és inferior (o superior) que el crèdit concedit per les entitats bancàries que operen en aquest territori. Resulta necessari interpretar aquest indicador amb una certa precaució, atès que la ràtio no té en compte la possibilitat de fluxos financers interregionals produïts pels mateixos circuits interns de capital de les mateixes entitats que actuen en diferents territoris. Feta aquest puntualització, un estudi regional palesa com el 2006 totes les regions presenten valors superiors a la unitat (la mitjana espanyola va ser d'1,59), fet que indica que el volum dels crèdits ha estat superior al dels dipòsits formalitzats; les Balears destaquen perquè són la comunitat autò-

noma amb una ràtio més alta (un 2,34), xifra que confirma que el conjunt de les entitats bancàries a l'arxipèlag són les que mantenen proporcionalment un major volum de crèdits en relació amb els dipòsits. (Vegeu el gràfic A I-30.)

11.2.6. LA PRODUCTIVITAT DE LES ENTITATS BANCÀRIES

En un mercat financer altament competitiu, com és l'espanyol i el de les Balears, resulta necessari valorar la productivitat de l'oficina bancària, atès que aquesta és una variable clau que acaba determinant-ne la competitivitat. Així, la dimensió mitjana del negoci captat per cada sucursal es pot considerar una mesura aproximada per valorar-ne la productivitat.

Respecte a l'activitat creditícia per sucursal bancària, es mostra una tendència ascendent en totes les comunitats autònomes, encara que es detecten importants diferències territorials. Així, el 2007, com a terme mitjà, una oficina de les Illes concedia un import de 4.116,09 milers d'euros, en concepte de crèdits, inferior al que concedia una oficina que actuava en l'àmbit de l'Estat espanyol. Si aquesta mateixa anàlisi es fa en relació amb el volum de dipòsits aconseguits per oficina, es conclou que l'oficina nacional assoleix un grau de competitivitat encara molt superior. Concretament, el 2007 el nombre de dipòsits que va rebre una oficina a escala nacional va ser, com a mitjana, de 9.424,89 milers d'euros més que una oficina operativa a l'arxipèlag balear.

D'altra banda, les dades fan palesa la millora de la productivitat de l'oficina bancària ubicada a les Balears. Així, fent una anàlisi comparativa de les dades registrades els darrers tres anys, aquestes mostren una clara tendència ascendent, prova de la creixent competitivitat de les oficines en el marc de les Illes. Així, aquestes han aconseguit l'any 2007 concedir 8.572,56 milers d'euros més en concepte de crèdits que els atorgats el 2005, i durant aquest mateix període de temps el volum de dipòsits per oficina captat ha augmentat en 1.895,65 milers d'euros. (Vegeu el gràfic A I-31.)

11.3.

LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA (ISBA)

La Societat de Garantia Recíproca (ISBA) s'ha convertit en una institució financera que, d'acord amb el seu objecte social —que segons recullen els seus Estatuts és presentar garanties personals, per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució, a favor dels seus socis, a les operacions que aquests realitzin dins el gir o el tràfic de les empreses de què siguin titulars i el domicili social de les quals sigui a la comunitat autònoma de les Illes Balears, a més de poder prestar serveis d'assistència i d'assessorament financer als seus socis—, ha contribuït al desenvolupament de l'economia balear, a través de la concessió d'avalis que permeten a les PIME accedir al finançament en les millors condicions del mercat.

Així, en el conjunt de l'economia balear, durant l'exercici 2007, 425 empreses es varen beneficiar de l'aval d'ISBA, 41 empreses més que el 2006, de manera que es va contribuir a mantenir 7.187 llocs de feina. A més, amb la implicació d'ISBA es varen crear 150 noves empreses, i al mateix temps es va fomentar la creació de 448 nous llocs de feina. Totes aquestes xifres no fan sinó reafirmar el dinamisme d'aquesta societat de garantia recíproca, pel que fa a la creació de riquesa a través de la creació o el manteniment d'empreses i, en conseqüència, de llocs de feina. (Vegeu el quadre A I-75.)

Aquesta societat financera, que té un paper destacat en l'àmbit de les Balears, està constituïda, el 2007, per 5.745 socis, 415 socis més que els registrats l'any 2006; aquests socis es varen concentrar bàsicament en dos sectors: el comerç (30,30%) i els serveis (18,68%), i majoritàriament en dues poblacions: a Palma (51,54%) i a Inca (18,12%).

L'any 2007, els socis havien subscrit 8.003,78 milers d'euros, 680,89 milers d'euros més que els registrats durant l'any anterior —dada que suposa una taxa de creixement interanual del 9,3%—, mantenint, doncs, la tendència ascendent dels darrers anys. D'aquest capital, el 66,83% va ser subscrit pels socis participants, i el restant 33,17%, pels socis protectors. Així mateix, cal esmentar que el 87,57% del capital subscrit ha estat desemborsat.

El creixement del risc en vigor ha mantingut la tònica expansiva de l'any passat. Així, per al conjunt de les Illes Balears, el volum total de risc en vigor d'ISBA, el

2007, va ser de 135.516 milers d'euros, el 20,08% superior al de l'any anterior. Aquest risc es va concentrar, des del punt de vista territorial, a Palma (55,00%) i a Inca (15,45%). També s'observa una concentració respecte als sectors, de manera que les empreses vinculades als sectors dels serveis (23,00%), turisme (21,89%) i comerç (18,24%) representen més del 63% del total del risc en vigor. D'igual manera, també resulta interessant destacar que aquest risc viu ha tingut el suport majoritàriament d'algun tipus de garantia, de tipus hipotecari o personal, ja que només el 22,42% no en tenia cap. A més, respecte a les entitats receptores de l'aval del risc en vigor, les caixes d'estalvis tenen un paper rellevant, ja que en reben el 49,51%, seguides dels bancs, amb el 25,12%, a gran distància de les cooperatives de crèdit (que mantenen el 4,64%), mentre que el restant 20,73% correspon a l'actuació de les altres entitats.

Les condicions financeres aplicades als socis d'ISBA no han estat alienes a la situació a la qual s'han enfrontat les institucions financeres. Així, la pujada generalitzada del tipus d'interès s'ha vist acompanyada per una pujada en el cost d'intermediació d'ISBA en 0,56 punts percentuals, situat en el 4,69%; el termini mitjà va augmentar en un mes, i passà a ser de 92 mesos, i al mateix temps també es va registrar una pujada en l'import mitjà del 10,32%, que es va situar en 114.948 euros.

Per acabar aquest apartat, és interessant analitzar el comportament d'un conjunt de ràtios que posen de manifest la situació d'ISBA. Una primera ràtio és la proporció de socis avalats en mora (SAM) en

relació amb el risc viu, que disminueix: passa d'un valor de l'1,91% el 2006 a l'1,72%. D'altra banda, el coeficient de dubtosos en relació amb el risc viu presenta un valor (5,44%) molt semblant al de l'any anterior (5,43%). És preocupant l'increment que ha experimentat pel coeficient de falència, definit com la ràtio dels socis fallits en relació amb el risc en vigor, que ha passat del 0,24% el 2005 i el 2006 a un valor del 0,46% el 2007, cosa que reflecteix l'alentiment de l'economia. (Vegeu el quadre A I-76.)

11.4.

EL MERCAT DE LA BORSA

Per completar l'anàlisi del sistema financer a les Illes Balears, cal fer una referència al comportament del mercat borsari al llarg de 2007. Encara que, certament, la via tradicional seguida per les empreses a les Balears a l'hora de rebre finançament són les entitats bancàries, fenomen explicat per la petita dimensió de la majoria d'empreses ubicades a l'arxipèlag, també hi ha empreses molt vinculades al territori insular que operen en el mercat borsari.

Les principals places borsàries, nacionals i internacionals, s'han vist afectades per la situació viscuda en el mercat hipotecari nord-americà. Així les coses, per al con-

junt de 2007, l'Íbex 35 es va revalorar el 7,3%, lluny de la revaloració aconseguida el 2006, que havia estat del 31,8%. La mateixa tendència s'ha observat en l'evolució de l'EuroStoxx50 (6,8%) i del Dow Jones (6,4%). Fora d'aquests ritmes d'avenç sobresurt el cas del DAX, que en consonància amb les millors perspectives econòmiques d'Alemanya, s'ha revalorat en un important 22,3%. El contrapunt el posa la borsa japonesa, que per al conjunt de 2007 ha registrat una caiguda del Nikkei de l'11,1%.

Una anàlisi més detallada permet concloure que les empreses que operen en els sectors que agrupen, d'una banda, el conjunt de societats vinculades a materials bàsics, indústria i construcció i, de l'altra, les incloses en el sector de serveis financers, han estat les més afectades per la crisi del mercat hipotecari als EUA i les turbulències en els mercats de crèdit, i consegüentment són les que presenten al llarg dels darrers mesos uns registres més negatius. Així s'expliquen les devaluacions que ha registrat el Banc de Crèdit Balear (-32,34%), o la Corporació Financiera Alba (-18,14%). La mateixa tònica ha caracteritzat Sol Melià, que ha vist com les seves accions perdien el 2007 el 30,58% del valor; mentre que Endesa ha aconseguit una petita revaloració (de l'1,45%) per al conjunt de l'any. (Vegeu el gràfic A I-32.)